

Roofvogeltellingen in de Hoeksewaard

Door G. L. Ouweneel

Voor de hier te lande door het I.T.B.O.N. georganiseerde waterwildtellingen bezoeken wij sinds het najaar van 1963 in het winterhalfjaar regelmatig de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen. Sinds het najaar van 1964 wordt de polder het Oude Land van Strijen eveneens bezocht. Beide polders liggen in de Hoeksewaard. Vóór 1963 bezochten wij alleen de Heerlijkheid, en dan nog incidenteel. Tijdens deze excursies werd in de eerste plaats het waterwild in deze gebieden zo nauwkeurig mogelijk geteld. Bovendien werd aandacht besteed aan het voorkomen van andere vogelsoorten en wel speciaal aan de steltlopers en aan de stootvogels.

De niet voor het publiek toegankelijke Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen, in het vervolg gemakshalve „de Heerlijkheid” te noemen, heeft een oppervlakte van ca. 1700 ha. Het gebied strekt zich zowel ten westen als ten oosten van Numansdorp uit langs het Hollands Diep over een afstand van ca. 11 kilometer. Slechts enkele wegen doorkruisen de soms zeer uitgestrekte kavels bouwland, die onderling door houtwallen van elkaar zijn gescheiden. Een enkele opstal voor agrarische doeleinden vormt de bebouwing in het gebied; voorts is er een eendenkooi. Langs een groot gedeelte van de Heerlijkheid vinden we buitendijks een uitgestrekt gorzen en slikkengebied dat, tot de definitieve afsluiting van het Haringvliet, nog onder invloed staat van de getijden. Op sommige plaatsen wijkt het Hollands Diep bij eb enkele honderden meters uit de buitendijk, waarbij een brede slikstrook vrijkomt. De buitendijkse strook is maximaal ca. 150 meter breed; lisdodden, riet, biesen en hier en daar een lage wilgenopslag vormen hier de typerende begroeiing. Aan de oostzijde worden de buitendijkse gronden van de Heerlijkheid begrensd door de belangrijke, uitgestrekte griendcomplexen van het Land van Essche en de Zeehondenplaat.

Het Oude Land van Strijen ligt centraal in het oostelijke bekken van de Hoeksewaard. De polder meet ca. 1200 ha. waarvan ca. 80 % uit grasland bestaat, deels van minder goede kwaliteit. Het Oude Land van Strijen is het enige graslandareaal van belang in de Hoeksewaard. Slechts enkele smalle polderwegen alsmede een hoogspanningsleiding doorkruisen het gebied; alleen

in het noordelijke gedeelte staan een paar boerderijen. Hoog opgaand geboomte treft men nergens aan. Onlangs heeft men in deze polder een skelterbaan aangelegd.

Door de goede voedselvoorwaarden, de gunstige ligging ten opzichte van het Hollands Diep en niet in het minst door de aanwezigheid van het element rust vormen zowel de Heerlijkheid als het Oude Land Strijen gedurende het winterhalfjaar een gunstig biotoop voor een aantal vogelsoorten. Concentraties kol- en brandganzen en, hoewel in mindere mate, smienten, vinden op de uitgestrekte weilanden van het Oude Land een aantrekkelijke pleisterplaats. In het najaar zijn vluchten kieviten aanwezig terwijl ook veldleeuweriken en kramsvogels en vaak in grote aantallen verblijven. Van nog meer belang is de Heerlijkheid. Ter hoogte van dit gebied plegen zowel de kol- en brandganzen die afkomstig zijn van het Oude Land, als de grauwe ganzen die op de Heerlijkheid verblijven, op het Hollands Diep te overnachten. Grote aantallen eenden, vooral wilde eenden en wintertalingen, alsmede diverse steltlopers, verschijnen op de buitendijkse gorzen. Op de uitgestrekte landbouwkavels kunnen in het najaar enorme vluchten goudplevieren voorkomen. Ook treden niet zelden duiven massaal op. Tenslotte blijkt de vegetatie op de gorzen en die van de houtwallen aantrekkelijk voor tal van zaadetertjes.

Zoals reeds werd vermeld hebben wij er naar gestreefd de aantallen waargenomen stootvogels tijdens de excursies naar deze gebieden zo exact mogelijk vast te leggen. Op de overzichtjes wordt per seizoen soortsgewijs het totale aantal getelde stootvogels opgevoerd. Voorts wordt vermeld hoeveel maal het desbetreffende gebied per seizoen werd bezocht. Alle waarnemingen werden verricht tussen 1 september en 15 maart. Omdat de Heerlijkheid tussen 1957 en 1962 in vergelijking met de daaropvolgende jaren betrekkelijk weinig werd bezocht en er bovendien van weinig regelmaat sprake was, werd er mee volstaan deze jaren „gebundeld” op te nemen. Daar de achteruitgang van de stootvogels in Europa omstreeks 1956 begon op te vallen, is het jammer dat onze gegevens voor deze gebieden over die periode zo summier zijn. Alhoewel het te ver zou gaan om uit deze waarnemingen conclusies te trekken over een eventuele afname of een zich handhaven van diverse soorten, zou het toch boeiend zijn aan de hand van een zelfde bezoekenintensiteit een vergelijking tussen nu en 10 jaar geleden te maken. Mede echter doordat ons gebleken is dat periodiek optredende factoren zoals aanhoudende vorst en voorhanden prooi (muizen!), het plaatselijk voorkomen van roofvogels sterk kunnen beïnvloeden, zou een dergelijke vergelijking toch wellicht een vertekend beeld geven. Verder stammen alle verwerkte waarnemingen slechts uit twee polders van de Hoeksewaard; het ligt voor de hand dat de stootvogels deze door ons willekeurig getrokken grenzen niet respecteren. (Buiten de waarnemingenreeks die de hierbovenvermelde data omvat, maar zeker vermeldenswaard, is de juveniele zeearend die eind maart 1964 enkele dagen op de Heerlijkheid verbleef).

BUIZERD

Met uitzondering van het seizoen 1966-1967 in het Oude Land van Strijen

werd deze soort ieder winterhalfjaar in beide gebieden waargenomen. In het vroege voorjaar van 1964 was de buizerd op de Heerlijkheid ongewoon talrijk. Op 2 maart verbleven er niet minder dan 6 exemplaren en op 15 maart 5. Dankzij deze aantallen bedroeg het gemiddelde aantal waargenomen buizerds op de Heerlijkheid gedurende dit seizoen ruim drie per excursie. In het najaar van 1965 lagen de waargenomen aantallen iets hoger dan normaal. Mogelijkerwijs beïnvloedde de langdurige periode met oostenwind toen de trekroute van een aantal roofvogelsoorten. In de daarop volgende winter ontbrak deze soort op de Heerlijkheid vrijwel geheel.

RUIGPOOTBUIZERD

In totaal werd driemaal een exemplaar op de Heerlijkheid waargenomen.

SPERWER

Deze soort werd alleen op de Heerlijkheid waargenomen. Stellig vormt het open landschap van het Oude Land van Strijen geen aantrekkelijk jachtgebied voor deze vogel. De lange houtwallen van de Heerlijkheid geven de sperwer ruimschoots gelegenheid zijn specifieke jachtwijze uit te oefenen. De laatste jaren nemen wij deze soort nog maar weinig waar.

WOUW

Op 3-10-1965 een trekkend exemplaar boven de Heerlijkheid, samen met een buizerd.

WESPENDIEF

Eveneens enkele trekkende exemplaren boven de Heerlijkheid gedurende het najaar van 1965. Mogelijk speelden hier dezelfde meteorologische factoren een rol die reeds bij de buizerd werden genoemd.

BRUINE KIEKENDIEF

Ieder najaar gedurende de maanden september en oktober boven de gorzen van de Heerlijkheid aanwezig. Het betreft vrijwel altijd ♀♀ of onvolwassen exemplaren. In de zomer van 1966 kwam ter plaatse een paartje tot broeden; het broedsel werd echter verstoord toen reeds drie jongen aanwezig waren. Overigens is deze soort de laatste jaren alom langs de boorden van het Hollands Diep-Haringvliet zienderogen in aantal teruggelopen.

BLAUWE KIEKENDIEF

Op 3-1-1965 een jagend paartje in het Oude Land van Strijen. Voorts af en toe op de Heerlijkheid.

SLECHTVALK

Deze soort is misschien wel het symbool van de ontstellende achteruitgang der stootvogels in Europa gedurende het afgelopen decennium. Tussen 1956 en 1961 werd de vogel op de Heerlijkheid nogal eens gezien, nadien niet meer. In het Oude Land van Strijen zagen wij op 3-2-1968 hoe een exemplaar

Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen							
soort	1956/61	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68
buizerd	12	11	28	7	12	17	18
ruigpootbuizerd	—	—	1	1	—	—	1
sperwer	6	1	2	2	4	—	1
wouw	—	—	—	—	1	—	—
wespendief	—	—	—	—	3	—	—
bruine kiekendief	13	1	—	2	4	7	5
blauwe kiekendief	—	2	2	—	—	2	2
slechtvalk	3	—	—	—	—	—	—
smelleken	1	1	—	2	1	—	5
boomvalk	—	—	—	—	1	—	—
torenvalk	15	2	24	22	9	8	28
aantal excursies	13	4	9	9	15	15	17

Oude Land van Strijen						
soort	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68
buizerd	3	—	6	3	—	6
blauwe kiekendief	—	—	2	—	—	—
slechtvalk	—	—	—	—	—	1
torenvalk	2	—	10	3	3	88
aantal excursies	1	—	6	9	6	16

paniek zaaide onder een vlucht smienten. De slechtvalk wist een exemplaar uit de groep af te zonderen doch zette de achtervolging niet door. Toen hij naderhand op een paaltje ging zitten viel ons het vele bruin in het verenkleed op; kennelijk dus een onvolwassen exemplaar.

SMELLEKEN

Nu en dan op de Heerlijkheid. Het exemplaar dat gedurende het seizoen 1967-1968 werd waargenomen betrof steeds een ♀; waarschijnlijk ging het hier steeds om hetzelfde exemplaar, dat ter plaatse overwinterde.

BOOMVALK

Deze zomergast werd éénmaal, op 3-10-1965, op de Heerlijkheid waargenomen.

TORENVALK

De enige stootvogel die regelmatig op de Heerlijkheid broedt. Zoals blijkt uit het overzicht schommelen voor deze soort de aantallen per seizoen tamelijk sterk. In het Oude Land van Strijen trad de Torenvalk in de winter 1967-1968 in een ongewoon groot aantal op. Tot en met de vorstperiode van begin januari 1968 zagen wij gemiddeld drie torenvalken per excursie in dit gebied. Begin februari stegen de aantallen plotseling aanzienlijk; op 11-2-1968 telden wij veertien torenvalken in de polder; op 18-2-1968 eveneens veertien en op 3-3-1968 dertien exemplaren. Het was een ongekend schouwspel om vanuit onze midden in de polder gelegen standplaats overal rondom wiekelende torenvalken te zien. Kennelijk stond dit massale optreden van deze soort in verband met het opvallend grote aantal muizen. Reeds gedurende de strenge vorst-

(Lees verder op blz. 569)

(Vervolg van blz. 560)

periode van begin januari 1968 viel het op dat er abnormaal veel blauwe reigers in de polder verbleven die zonder uitzondering niet langs het water, maar op de weilanden fourageerden. Voorts zagen wij ook enkele malen veld-
uilen en er waren in februari en maart voortdurend buizerds. Eind maart was de situatie weer zoals gewoonlijk, namelijk hooguit twee exemplaren in de hele polder. Ook op de Heerlijkheid telden wij gedurende het seizoen 1967-1968 meer torenvalken dan ooit tevoren.

Het ware te wensen dat de over het algemeen niet ongunstige stootvogelwinter 1967-1968, zoals wij deze in de hier besproken gebieden meemaakten, de ouverture inluidde tot een kentering ten goede voor deze vogelgroep. Vooralsnog lijkt dit ons niet waarschijnlijk.

• G. L. Ouweneel, Voordonk 11, Rotterdam 24